

УДК 378.03

СОЦІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ КООПЕРАЦІЇ

Стеблюк Світлана Василівна,
м.Мукачєво

У статті розкриваються соціологічні особливості формування економічної культури студентів. З'ясовуються окремі питання формування економічної культури та наводяться фрагменти аудиторних та позааудиторних занять, важливих для підготовки майбутніх фахівців сфери кооперації.

Ключові слова: економічна культура, економічні цінності, економічні норми.

Постановка проблеми. На сучасному етапі формуванню економічної культури населення надається велике значення. Це викликано тим, що у суспільстві дедалі більше спостерігається розвиток ринкових відносин, що вимагає від випускників навчальних закладів і, зокрема системи споживчої кооперації, більш глибоких знань з економіки торгівлі, що дасть можливість

сформувати певні економічні цінності. Наявність в нашій країні інституту конкуруючого товарного ринку має забезпечуватися взаємно орієнтованою поведінкою багатьох соціально-професійних груп - комерсантів, підприємців, найманих продавців, адміністраторів ринків, ярмарок, бірж, податкових інспекторів тощо.

Цей процес передбачає виникнення нових практик і норм закупки, розподілу і поставки товару, становлення нових видів торгівлі, розвиток цивілізованої конкуренції, ринкової інфраструктури та ін. Економічні цінності містять переваги відносно таких понять, як "багатство", "гроші", "засоби придбання доходів", а також відносно більш абстрактних категорій, таких як "капіталізм", "соціалізм", "індивідуалізм", "економічна свобода", "рівність" тощо. Розуміння означених понять і сприяє форму-

ванню економічної культури.

Дослідженням питання формування економічної культури займається ряд науковців. Так, А. Дзундза проводить аналіз теоретичних та методологічних засад формування соціо-економічної культури студентів ВНЗ України.

В. Москаленко, О. Мищенко досліджують економічну культуру як чинник її соціальної адаптації. Г. Соколова розглядає економічну культуру як складову системної трансформації суспільства.

Психолого-педагогічну основу формування економічної культури у вищих навчальних закладах становить теорія цілісного навчального процесу (Ю. Бабанський, О. Дубасенюк, В. Євдокимов, І. Зимня та інші); гуманістична парадигма освіти (В. Андрущенко, І. Бех, А. Бойко, О. Бондаревська, С. Гончаренко, В. Гриньова, Н. Дем'яненко, І. Зязюн, В. Мадзігон, Ю. Мальований); дослідження з питань економічного навчання і виховання (В. Брицький, Т. Грищенко, О. Камишанченко, О. Кульчицька та інші).

Мета статті – розкрити соціологічні аспекти формування економічної культури студентів торговельно-економічного коледжу.

У сучасних умовах економічна культура включає в себе ряд важливих соціологічних аспектів. Відтак С. Матвеев, Л. Лясота значну увагу акцентують на поняттях економічна культура, ідеали, економічні ідеали, економічна свобода, економічна честь. Вони зазначають: « Економічні цінності - це загально-прийняті уявлення відносно цілей, яких повинна прагнути людина в економічній діяльності... Економічні норми - загальні шаблони, які регулюють економічну поведінку в певному напрямку. Це система поведінкових очікувань того, як люди мають діяти в економічній сфері»[4].

Людина діятиме в економічному соціумі за певними нормами, якщо у неї сформована економічна культура. М. Лукашевич визначає сутність економічної культури у соціологічному аспекті [3]. Перша полягає в тому, що економічна культура охоплює ті і лише ті цінності, норми, потреби, переваги, що виникають із потреб економіки і впливають (позитивно чи негативно) на неї. Це і ті соціальні норми, що, виникаючи за межами економіки, набувають у ній специфічного значення (наприклад, загальна норма соціальної справедливості в сфері економіки втілюється у принцип оплати за обсягом роботи), і ті, що зароджуються в економіці, виникають із її внутрішніх потреб (наприклад, такі норми, як планування від досягнутого, "план за будь-яку ціну", зрівнялівка).

Друга особливість економічної культури стосується каналів, через які вона впливає на економіку. Специфіка економічної культури полягає в тому, що основним каналом впливу на економіку тут є не будь-яка поведінка, а насамперед - економічна. Крім того, у трансляції економічної культури, у вираховуванні одних її елементів і впровадженні інших надзвичайно велику роль мають політичні групи влади. Їхнє величезне значення як провідника впливу культури на економіку - особливість саме економічної культури, що відрізняє її, наприклад, від релігійної, естетичної і наукової, де вплив цього апарату менший.

Третя особливість економічної культури полягає в тому, що вона значно більше, ніж, наприклад, естетична чи наукова, орієнтована на управління поведінкою людей. Справді, цінності й норми як елементи економічної культури значною мірою мають організаційну спрямованість - активізувати маси на ті чи інші дії, підвищити їхню віддачу. Усі серйозні зміни в політиці супроводжувалися висунуттям відповідних гасел. Гасло - це феномен культури, спрямований на те, щоб виробити в людей соціальні якості, необхідні для вирішення нових завдань. Особливості економічної культури відбиваються на її функціях. Виходячи з концепції загальної культури як соціальної пам'яті суспільства, економічна культура виконує роль соціальної пам'яті суспільства у частині історії економічних відносин [3].

Розглядаючи проблему формування економічної культури соціологія виходить із розуміння ряду понять, які чітко сформульовані в економічній енциклопедії. «Економічна культура спи-

рається на такі соціальні цінності, як справедливість, рівність, повага, престиж, солідарність, згода, злагода, порядок тощо. Економічна культура – це також продукти діяльності соціальних інститутів, які належать до економічної сфери, і продукти функціонування соціальних груп, що входять до соціальної сфери. Цінності і норми культури поділяють на особистісні й інституційні. До особистісних відносять вид занять, роботу, посаду, становище в колективі, соціальні блага, можливість зробити кар'єру, вдосконалитися професійно, наблизитися до керівництва, посісти вигідне місце, володіти власністю приймати рішення тощо. З цими функціональними цінностями пов'язані соціальні якості суб'єктів. Так, для професійно зорієнтованих людей характерна висока цінність праці, її зміст, а люди з пріоритетом споживацьких цінностей надають перевагу заробітку. Економічна соціологія враховує не лише те, що люди здатні створювати і зберігати культуру, а й те що вони можуть знищувати і забувати спадщину інституційний аспект.

Економічна культура охоплює соціальні цінності й норми, що функціонують в економіці, але властиві соціальним інститутам політиці, праву, ідеології, науці, сім'ї, моралі, релігії. Взаємозв'язок інституційного та особистісного аспектів надає економічній культурі відповідної цілісності»[2].

В умовах торговельно-економічного коледжу розуміння економічних цінностей здійснюється на заняттях з дисциплін економічного циклу, позааудиторних заходах, олімпіадах, конференціях тощо. Для прикладу пропонуємо одне із завдань, яке мало місце при проведенні позааудиторного заходу « Інтелектуальний клуб молодого кооператора».

Завдання. Відео запитання – галузь етика бізнесу. Запитання задає приватний підприємець В.Сидор.

Людські особистості наділені цінностями . Дехто навіть вчить, що саме ті цінності, які ми приймаємо, роблять нас тією чи іншою особистістю. І навпаки, без цінностей неможливо навіть уявити людину. Мислителі вважають, що важливими у прийнятті управлінських рішень є два чинники. Один із них – воля, яка керує людиною у досягненні її мети і способу її досягнення. Назвіть другий чинник.

Студенти, обговорюючи запитання, дійшли висновків, що другим чинником є мотив, який не тільки спонукає людину до дії, а й визначає, що потрібно робити і як буде здійснюватись ця дія. Наведемо фрагмент лекції. Тема. Керівництво і лідерство. Етап заняття: пояснення нового матеріалу.

Менеджер — це людина, яка знає, що і як треба робити. Такі якості можна набути, коли людина здібна, бажає і може вдосконалюватися. Але для керівника недостатньо знати, що і як треба робити. Така здібність повинна доповнюватися певними вольовими якостями: твердістю, енергією, наполегливістю, гнучкістю. Воля — це рішення, реалізоване у дії. Знання повинні доповнюватися також мужністю і сміливістю, вмінням, коли треба, піти на значний, але обґрунтований ризик. Наполегливість — це ключ до перемоги. Знання плюс цінності — ось що у поєднанні формує першокласного менеджера.

На виховній годині студентам 1 курсу спеціальності «Товарознавство та комерційна діяльність» нами було запропоновано анкету з питаннями:

що таке економічна культура, чи має вона місце в колі моєї родини, що є для мене економічними цінностями в житті. На останнє запитання студенти відповіли таким чином: економічними цінностями є порядність(36%), чесність (42%), толерантність (22%). Серед інших цінностей називалися: доброто-вісність конкуренції, людяність, власний імідж тощо.

Отже, у формуванні економічної культури значне місце займають соціологічні аспекти. Культура не може розглядатися без поняття совісті, честі, порядності. Усі ці поняття формуються у майбутніх фахівців сфери кооперації комплексно через навчально-виховний процес, науково-дослідну роботу та інші види позааудиторної діяльності студентів.

У перспективі передбачається розробка моделі формування економічної культури у майбутніх фахівців сфери кооперації.

Література та джерела

1. Дзундза А.І. Аналіз теоретичних та методологічних засад формування соціоекономічної культури студентів ВНЗ України // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки / зб.наук.праць.-Київ-Запоріжжя.-2003.-Вип.27.-420с.
2. Економічна енциклопедія / Відповідальний редактор С.В. Мочерний. — Київ: Видавничий центр «Академія», 2000. — Т. 1. - 863 с.
3. Лукашевич М.П. Соціологія економіки. Підручник. - К.: Каравела, 2005. – 288с.
4. Матвеев С.О., Лясота Л.І. Економічна соціологія. Підручник. - Суми: Університетська книга, 2006. - 184 с.
5. Москаленко В. В. Соціальна психологія.: Підручник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 688с.

В статье раскрываются социологические особенности формирования экономической культуры. Выясняются отдельные вопросы, важные для исследования проблемы формирования экономической культуры. Приводятся фрагменты аудиторных и внеаудиторных занятий, важных в подготовке будущих специалистов сферы кооперации.

Ключевые слова: экономическая культура, экономические ценности, экономические нормы.

The article reveals the sociological basis of the formation of economic culture. It also might some issues that are important to study the problems of economic culture. Classroom and extracurricular activities are given as fragments, which are important in training future specialists in the sphere of cooperation.

Keywords: economic culture, economic values, economic norms.